

Archeologisch vooronderzoek
Tramlijn Deurne – Wijnegem:
Bijlweg

COLOFON

Opdracht:

Archeologisch vooronderzoek tramlijn
Deurne – Wijnegem: Bijlweg

Opdrachtgever:

BAM nv
Rijnkaai 37
B-2000 Antwerpen

Opdrachthouder:

SORESMA nv
Britselei 23
2000 Antwerpen

Tel 03/221.55.00
Fax 03/221.55.03
www.soresma.be

kwaliteitslabel
ISO 9001:2000

Identificatienummer:

205011

Datum:

Januari 2010

status / revisie:

definitief

Vrijgave:

Jan Parys

Projectmedewerkers:

Michiel Steenhoudt,
Ilse Gierts, Dirk Mervis
Edith Goudie Falckenbach en
Jeroen Vanden Borre

© Soresma 2010

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Soresma mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

Inhoud

<i>Inhoud</i>	<i>1</i>
<i>1 Samenvatting</i>	<i>3</i>
<i>2 Inleiding</i>	<i>4</i>
<i>2.1 Algemeen</i>	<i>4</i>
<i>2.2 Doel van het onderzoek</i>	<i>4</i>
<i>2.3 Opzet van het rapport</i>	<i>4</i>
<i>2.4 Methode</i>	<i>4</i>
<i>3 Aard van de bedreiging</i>	<i>5</i>
<i>4 Bodemkundige, landschappelijke en archeologische gegevens</i>	<i>6</i>
<i>4.1 Bodemkaarten en landschapsvorming</i>	<i>6</i>
<i>4.2 Archeologische gegevens</i>	<i>6</i>
<i>5 Het proefsleuvenonderzoek</i>	<i>7</i>
<i>5.1 Methode</i>	<i>7</i>
<i>5.2 Sporen</i>	<i>8</i>
<i>6 Waardering</i>	<i>9</i>
<i>7 Aanbeveling</i>	<i>10</i>
<i>8 Bijlage</i>	<i>11</i>

Prospectie
Vergunningsnummer:
Aanvrager: STEENHOUDT Michiel
Naam site: Tramlijn Deurne – Wijnegem: Bijlweg

1 **Samenvatting**

In opdracht van de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel heeft Soresma een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd voorafgaand aan de aanleg van de tramlijn Deurne - Wijnegem, met een keerlus ter hoogte van de Bijlweg. De totale oppervlakte van dit terrein bedraagt ca. 2700 m², de niet-bebouwde te onderzoeken zone is ca. 2200 m². Minstens 12% (264 m²) diende archeologisch onderzocht te worden door middel van proefsleuven.

De aanleg van een tramlijn brengt bodemingrepen met zich mee. Soresma is nagegaan wat de impact is van de geplande werken op eventueel aanwezige archeologische waarden. Ook heeft Soresma door middel van een proefsleuvenonderzoek de archeologische waarden proberen duiden en waarderen.

Verschillende onderzoeken in het verleden toonden aan dat er zich in de onmiddellijke omgeving van de toekomstige keerlus ter hoogte van de Bijlweg een aantal archeologische vindplaatsen bevinden. In de Centrale Archeologische Inventaris vinden we archeologische resten terug van de Late IJzertijd tot de Late Middeleeuwen.

Het proefsleuvenonderzoek toonde aan dat de zone arm was aan sporen en vondsten. Het onderzochte terrein was zwaar verstoord door recente menselijke activiteit (dumpen van puin). Er zijn geen relevante archeologische waarden in het onderzoeksgebied aangetroffen.

Gelet op de archeologische verwachting als gevolg van de verstoringen en de afwezigheid van relevante archeologische waarden adviseert Soresma dan ook voorafgaand aan de werken geen archeologische vervolgonderzoek uit te voeren.

2 Inleiding

2.1 Algemeen

In opdracht van de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel heeft Soresma een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd voorafgaand aan de aanleg van een nieuwe tramlijn, gelegen tussen Deurne en Wijnegem, met een keerlus ter hoogte van de Bijlweg te Wijnegem.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met Agentschap R-O Vlaanderen, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaand aan de aanleg van de keerlus. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

Het plangebied beslaat een zone gelegen aan de Bijlweg te Wijnegem. De te onderzoeken oppervlakte bedraagt ca. 2200 m², waarvan minstens 12% (264 m²) diende archeologisch onderzocht te worden door middel van proefsleuven.

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd op 19 oktober 2009 door Ilse Gierts en Michiel Steenhoudt. Guido Cuyt (AVRA), en Rica Annaert (VIOE) brachten op vraag van Soresma bezoek aan het onderzoek. Contactpersoon bij de opdrachtgever, BAM nv, is Dhr. Frank De Schutter. Contactpersoon bij R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed is mevrouw Annick Arts.

2.2 Doel van het onderzoek

Het onderzoek wil een degelijk en onderbouwd advies geven voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek. Daartoe worden enerzijds de impact van de geplande werken onderzocht en anderzijds eventuele archeologische waarden gesitueerd en gewaardeerd.

2.3 Opzet van het rapport

Na de samenvatting en dit inleidend hoofdstuk wordt de bedreiging geschetst. Vervolgens wordt stilgestaan bij de bekende archeologische en bodemkundige gegevens uit het plangebied en omgeving. Daarna worden de resultaten van het veldwerk voorgesteld. Uiteindelijk volgt een synthese en een advies voor eventueel vervolgonderzoek.

2.4 Methode

Soresma heeft in eerste fase getracht zoveel mogelijk relevante informatie te verwerven over het plangebied en de toekomstige ingrepen. Daarbij is onder andere gebruik gemaakt van de CAI (Centrale Archeologische Inventaris), de bodemkaart, de bodemgebruikkaart en de bouwplannen. Op basis van deze informatie is een archeologische verwachting opgesteld.

3   ***Aard van de bedreiging***

In het kader van de realisatie van het Masterplan Antwerpen, zal BAM nv ondermeer een nieuwe werk- en stelplaats voor trams te Deurne aanleggen en voorziet ze in de aanleg van een tramlijn tussen Deurne en Wijnegem, met keerlus te Wijnegem.

De keerlus t.h.v. de Bijlweg te Wijnegem zal worden aangelegd op de percelen 115g2, 115r, 115s, 115t en 114b (Afdeling 31, sectie B). Deze ingreep heeft een duidelijk nefaste invloed op eventuele archeologische waarden. Indien er archeologische waarden aanwezig zijn, worden zij geheel of gedeeltelijk vernietigd.

4 Bodemkundige, landschappelijke en archeologische gegevens

4.1 Bodemkaarten en landschapsvorming

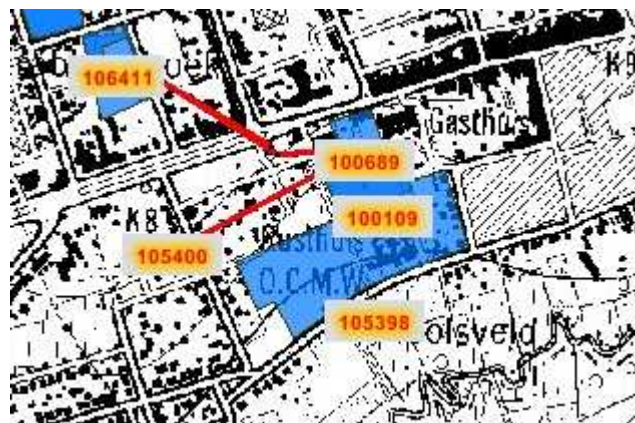
Het plangebied staat op de bodemgebruikskaart als bebouwing ingekleurd.

Op de bodemkaart staat de omgeving van het plangebied ingekleurd als (matig) droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont.

4.2 Archeologische gegevens

Op de CAI (Centrale Archeologische Inventaris van het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed) krijgen we beeld van gekende archeologische waarden in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.

Verschillende onderzoeken in het verleden toonden aan dat in de onmiddellijke omgeving van de toekomstige keerlus een aantal archeologische vindplaatsen aanwezig zijn.

Figuur 1: CAI nummers in de omgeving van de Bijlweg te Wijnegem

CAI nummer 105400 bevindt zich ten zuidwesten van de Bijlweg (ca 300m). Hier werden zes scherven handgevormd aardewerk per toeval gevonden.

CAI nummers 100109 bevindt zich ongeveer 300 meter ten zuidoosten van de Bijlweg. Deze nummer bevindt zich in een gebied met de toponiem Koolsveld. Er werden verschillende vondsten aardewerk gedaan die gedateerd werden van de Volle Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd.

Het CAI nummer 100689 ligt zich op ongeveer 180 meter ten oosten van de Bijlweg. Hier werd geen datering vermeld.

CAI nummer 106411 bevindt zich ten noordwesten van de site en draagt het toponiem Ruggeveld en de naam Krabbershoek. Ruggeveld komt van Roggeveld en verwijst naar landbouwgrond. Krabberhoek kan wijzen op een moeilijk bereikbare plaats. De site werd gedateerd in de Late Middeleeuwen aan de hand van het aangetroffen aardewerk. Er werden ook vroegere sporen aangetroffen die mogelijk te dateren zijn in de IJzertijd.

5 *Het proefsleuvenonderzoek*

5.1 *Methode*

Er werden twee sleuven aangelegd over het hele terrein. De ligging van de sleuven was gebaseerd op een plan dat opgemaakt werd in samenspraak met R-O-Vlaanderen en de dienst stadsontwikkeling/archeologie van de stad Antwerpen. Bij de aanleg van de sleuven is rekening gehouden met een ruimtelijke spreiding en met de toekomstige bodemingrepen. De plaatsing van de sleuven werd beperkt door de aanwezigheid van bomen en struiken.

Alles samen werd ongeveer 160 m² aan sleuven aangelegd.

De bouwvoor over het volledige terrein bedroeg tussen de 20 en 40 cm. Onder de bouwvoor zat een begraven antropogene laag. Hieronder werd een archeologisch leesbaar vlak aangelegd (Afbeelding 1). De aanleg gebeurde door middel van een graafmachine. Minimaal twee archeologen begeleidden de aanleg.

Figuur 2: Proefsleuf 1: Verstoringen door menselijke activiteit

Het proefsleuvenonderzoek had een voornamelijk prospectief karakter. Bedoeling was na te gaan in hoeverre de bodemopbouw in het plangebied gunstig was voor een verdere archeologische opgraving en of in het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn. Deze resten dienden gewaardeerd te worden.

5.2 Sporen

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd de zone onderzocht in twee proefsleuven (Bijlage). Sleuf 1 bevatte een licht grijs gekleurde, cirkelvormige paalkuil met vage contouren. De sleuf kon lokaal niet uitgebreid worden aangezien de sleuf onmiddellijk werd begrensd door een parkje/bosje.

Beide proefsleuven waren ernstig verstoord door 20e eeuwse menselijke activiteit (meer bepaald het dumpen van puin).

Figuur 3: Proefsleuf 1, spoor 1: Paalkuil.

Het onderzoek kon de gegevens van de bodemkaart bevestigen. Onder de 30 cm dikke bouwvoor bevond zich een dik esdek, dat op zijn beurt ongeveer 50 à 60 cm dik was. Daaronder werd de moederbodem aangetroffen.

6 *Waardering*

Op basis van de hierboven vermelde gegevens en het proefsleuvenonderzoek is het mogelijk tot een archeologische verwachting te komen voor het hele plangebied. De verwachting beperkt zich tot het plangebied en tot de geplande versterking.

De CAI-nummers tonen aan dat buiten het plangebied archeologische sporen uit de Late IJzertijd tot de Nieuwe Tijd aanwezig zijn. Het proefsleuvenonderzoek toonde aan dat er één paalkuil aanwezig was in het plangebied. De datering van het spoor is niet duidelijk.

Samenvattend kan gesteld worden dat tijdens het proefsleuvenonderzoek geen noemenswaardige archeologische waarden zijn aangetroffen. Het plangebied was zwaar verstoord door recente menselijke activiteit (dumpen van puin). Op basis van de resultaten van het onderzoek verwacht Soresma geen noemenswaardige archeologische waarden in het plangebied. Soresma beveelt dan ook geen vervolgonderzoek aan.

7 ***Aanbeveling***

Op basis van het proefsleuvenonderzoek raadt Soresma aan dat in het plangebied geen verder archeologisch onderzoek dient te gebeuren.

8 ***Bijlage***

- 1) Sporenlijst
- 2) Foto's

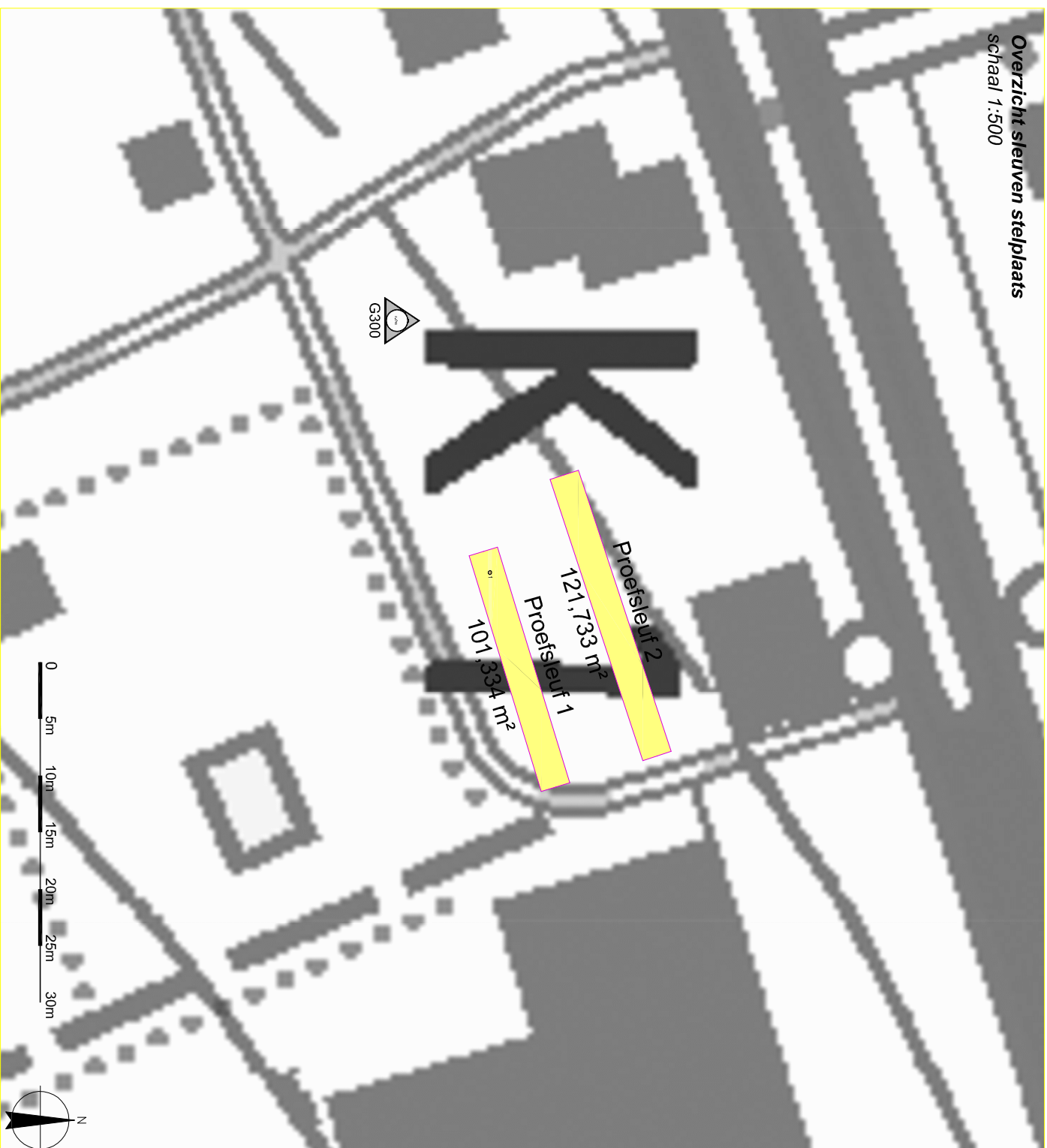
Sporenlijst

Werkput	Spoor	Vulling	Aard	Textuur	Beschrijving	Vorm	Opmerkingen
1	1	Heterogeen	Paalkuil	Fijnkorrelig	Licht grijs	Onregelmatige Cirkel	- Vage contouren

Proefsleuf 2: Verstoringen door menselijke activiteit (dumpen van puin).

Overzicht sleuven stelplaats
schaal 1:500

Proefsleufonderzoek Tramlijn
Deurne - Wijnegem
BAM

Overzicht sleuven keerplaats

Kaartnummer 2

verklaring

 Moederbodem

 Spoor

 Topografische kaart

schaal 1:500

formaat A4

datum 23-10-2009

doc.nr. dlm/205011.dwg